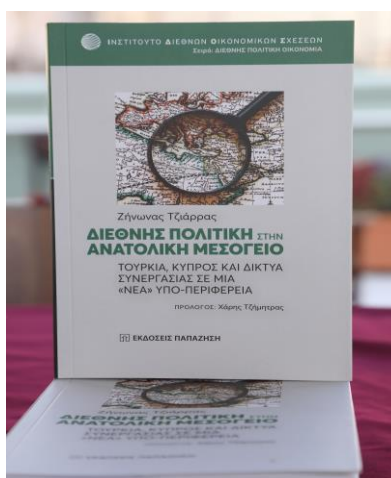

Τα Κύρια Σημεία

Το **Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων (ΙΔΟΣ)**, που έχει ιδρύσει ο Σύνδεσμος ΑΕ και Επιχειρηματικότητας, το **PRIO Cyprus Centre (PCC)** και οι **Εκδόσεις Παπαζήση** διοργάνωσαν εκδήλωση την **Πέμπτη 21 Οκτωβρίου 2021**. Στην εκδήλωση αυτή παρουσιάστηκε το βιβλίο του **Ζήνωνα Τζιάρρα**, Ερευνητή, PRIO Cyprus Centre, στη σειρά του ΙΔΟΣ, Διεθνής Πολιτική Οικονομία με τίτλο, *Διεθνής Πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο. Τουρκία, Κύπρος και Δίκτυα Συνεργασία σε μια «νέα» υπο- περιφέρεια*. Ομιλητές ήταν οι: **κ. Παναγιώτης Τσάκωνας** Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων και Σπουδών Ασφάλειας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών & Επικεφαλής Προγράμματος Ασφάλειας στο ΕΛΙΑΜΕΠ, ο **κ. Σέρμπος**, Αναπληρωτής Καθηγητής, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης και ο συγγραφέας **Δρ Ζήνωνας Τζιάρρας**, Ερευνητής, PRIO Cyprus Centre (PCC).

Τη συζήτηση συντόνισε η **κ.Αλεξάνδρα Βουδούρη**, Δημοσιογράφος, Αθήνα 9,84.

Η εκδήλωση άρχισε με σύντομο χαιρετισμό από τον **κ. Χαράλαμπο Τσαρδανίδη**, Δντή του ΙΔΟΣ και Καθηγητή στο Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αιγαίου, ο οποίος υπογράμμισε τη σημασία του βιβλίου του κ. Τζιάρρα όπου επιχειρείται μια ψύχραιμη και αναλυτική εμβάθυνση της θεματικής του. Παράλληλα ο κ. Τσαρδανίδης τόνισε την ανάγκη παραγωγής ακόμα περισσότερων μελετών για τις προοπτικές συνεργασίας στην περιφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου. Εν συνεχεία, ο **κ. Χάρης Τζήμητρας**, Δντής PRIO Cyprus Centre στον χαιρετισμό του επεσήμανε τον επιτυχή συγκερασμό θεωρίας και πράξης στη παρουσίαση των εν λόγω ζητημάτων από πλευράς του συγγραφέα και αναφέρθηκε στην σε βάθος γνώση που αποκομίζει ο αναγνώστης για τα σύγχρονα ζητήματα της Ανατολικής Μεσογείου.

Ο κ. Παναγιώτης Τσάκωνας Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων και Σπουδών Ασφάλειας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών & Επικεφαλής Προγράμματος Ασφάλειας στο ΕΛΙΑΜΕΠ τόνισε, ότι το βιβλίο του κ. Ζήνωνα Τζιάρρα είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον από ακαδημαϊκή σκοπιά αλλά ταυτόχρονα και εξαιρετικά χρήσιμο από πλευράς παραγωγής γνώσης «πολιτικής χρησιμότητας» προς τους διαμορφωτές αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής στην Κύπρο και την Ελλάδα. Ο κ. Τσάκωνας υπογράμμισε ότι το βιβλίο θέτει μια σειρά από σημαντικά ερευνητικά ερωτήματα και ακολουθεί μια συγκροτημένη μεθοδολογική προσέγγιση για να τα απαντήσει.

Παναγιώτης Τσάκωνας

Είναι ενδιαφέρον, τόνισε ο κ.Τσάκωνας ότι τα ερωτήματα αυτά τίθενται σε κανονιστική κατεύθυνση με αποτέλεσμα ο συγγραφέας να ερωτά: «πώς μπορώ να δω την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου όπου κυριαρχεί ο ανταγωνισμός και η αντιπαράθεση ως μια νέα «γεωπολιτική υπο-περιφέρεια» στην οποία τα όλο και περισσότερα εμφανιζόμενα σχήματα συνεργασίας θα αυξήσουν τη σταθερότητα;» Ειδικότερα «πώς τοποθετείται η Κύπρος σε αυτή την νέα αλλά και συνεχώς εξελισσόμενη παγκόσμια και κυρίως περιφερειακή πραγματικότητα;» Και βεβαίως στο βιβλίο τίθεται το ερώτημα που - αν και κυρίαρχο - θα λέγαμε «ο ελέφαντας στο δωμάτιο», παραμένει αναπάντητο: «Τι πρέπει να προσέξουμε ως Κύπρος καθώς και ως Ελλάδα; Η οικοδόμηση σχημάτων συνεργασίας στην περιοχή –η οποία λειτουργεί και εξισορροπητικά απέναντι στην Τουρκία- έχει μόνον οφέλη ή φέρνει μαζί της και αδυναμίες και περιορισμούς; Είναι συμβατή και λειτουργεί ενισχυτικά στον πρωταρχικό στόχο της Κύπρου για επίλυση του Κυπριακού ή αποσυνδέει την εξωτερική πολιτική από τις προσπάθειες για λύση του Κυπριακού;» Και ακόμη: «Μπορεί να υπάρξουν σοβαρές προοπτικές περιφερειακής ολοκλήρωσης στην Ανατολική Μεσόγειο (δηλαδή σε ένα περιβάλλον ασφάλειας με σχεδόν «Χομπισιανά» χαρακτηριστικά) έστω και με την μορφή ενός «πρωτο-περιφερισμού»; Και εάν όχι μέσω της ενέργειας, μήπως μέσω του στοιχείου του περιβάλλοντος ή της οικονομίας; Πώς θα σταθεί η Τουρκία απέναντι στην ανάληψη τέτοιων πρωτοβουλιών (π.χ. μια πρωτοβουλία για τη δημιουργία ενός «Συμβουλίου Συνεργασίας Ανατολικής Μεσογείου»;) και ποιες είναι οι προϋποθέσεις για την υιοθέτηση μιας θετικής στάσης της;».

Όλα τα παραπάνω ερωτήματα ανέφερε ο κ. Τσάκωνας τίθενται βεβαίως από τον συγγραφέα έχοντας υπόψη, ότι στη διεθνή πολιτική οι αναλύσεις δεν είναι ούτε «άσπρο-μαύρο» ούτε «απλές» και «εύκολες». Γνωρίζοντας ότι για κάθε σύνθετο πρόβλημα υπάρχει μια απλή και εύκολη λύση που είναι σχεδόν πάντα λάθος ο συγγραφέας επιλέγει το δύσκολο και επίπονο δρόμο της αναζήτησης των απαντήσεων πάνω σε σημαντικά ερευνητικά ερωτήματα μελετώντας ακόμα και τις «αθέλητες συνέπειες» (unintended consequences) που μπορεί να έχει ακόμα και μια καθόλα νόμιμη και σύμφωνη με το διεθνές δίκαιο απόφαση εξωτερικής πολιτικής, ενώ επιχειρεί να εντοπίσει τις ευνοϊκές προϋποθέσεις (favoring conditions) που θα πρέπει να ικανοποιηθούν ώστε να αυξηθούν οι πιθανότητες να είναι επιτυχημένη η στρατηγική που προτείνεται ως καταλληλότερη προς τους διαμορφωτές εξωτερικής πολιτικής.

Στις ιδιαίτερες αρετές του βιβλίου θα πρέπει αναμφίβολα να σημειωθεί, ανέφερε ο κ.Τσάκωνας, η οριοθέτηση του πλαισίου της ανάλυσης με έναν μεθοδολογικά συγκροτημένο τρόπο και μέσω της υιοθέτησης της προσέγγισης του Νεοκλασικού Ρεαλισμού, όπου οι αποφάσεις εξωτερικής πολιτικής αποτελούν το προϊόν της πρόσληψης και του τρόπου ανάλυσης των συστημικών ευκαιριών και περιορισμών από τους εσωτερικούς παράγοντες. Συνακόλουθα, τα ερωτήματα που θέτει το συστημικό επίπεδο ανάλυσης αφορούν στις ευκαιρίες και τους περιορισμούς, που θέτουν η ανακατανομή ισχύος αλλά και οι εξελίξεις τόσο στο διεθνές σύστημα όσο και στο περιφερειακό υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου, στον τρόπο και στον βαθμό που επηρεάζεται η ισχύς και ο ρόλος των εξω-περιφερειακών παικτών (τόσο των κρατικών δρώντων όσο και των διεθνών οργανισμών) από τη σταδιακή απαγκίστρωση των ΗΠΑ από την περιοχή –λόγω συρρίκνωσης της ισχύος τους στη Μέση Ανατολή και μεταφοράς του ενδιαφέροντός τους στον Ειρηνικό - μέχρι την αποδυνάμωση της κανονιστικής ισχύος της Ευρωπαϊκής Ένωσης κυρίως επί της Τουρκίας (του ισχυρότερου κρατικού δρώντα της περιοχής). Αξίζει να σημειωθεί, ότι ειδικά στην Τουρκία ο συγγραφέας αφιερώνει τέσσερα ολόκληρα κεφάλαια προκειμένου να ερμηνεύσει την ανάδυση της «Νέας Τουρκίας» και τη σύνδεσή της με μια περισσότερο επιθετική –μέσω της προβολής ισχύος- στρατηγική και συμπεριφορά και να αναλύσει τον ρόλο συγκεκριμένων αναθεωρητικών στοιχείων: τον ρόλο του «Εθνικού Συμβολαίου», το σύνδρομο της Λωζάννης ή το δόγμα της «Γαλάζιας Πατρίδας». Ανάλογα στο κρατικό επίπεδο ανάλυσης συζητείται ο ρόλος που διαδραμάτισαν οι εσωτερικοί παράγοντες προκειμένου να υιοθετηθεί εκ μέρους της Κύπρου κατά τη δεκαετία του 2010 μια ενεργητική εξωτερική πολιτική. Αρχικά μέσω της προσέγγισης της Κύπρου με το Ισραήλ και κατόπιν μέσω της δημιουργίας των διαφόρων τριμερών σχημάτων συνεργασίας (που, όπως σωστά επισημαίνει ο συγγραφέας, δεν αποτελούν συμμαχίες διότι δεν πληρούν τα κριτήρια μιας συμμαχίας αλλά θα μπορούσαν να ονομαστούν «οιονεί συμμαχίες»). Είναι ενδιαφέρον ότι για να φτάσει ο συγγραφέας στις αποφάσεις που αφορούν στη δημιουργία αυτών των σχημάτων συνεργασίας έχει πρώτα αφιερώσει ένα ολόκληρο κεφάλαιο προκειμένου να διερευνήσει και να «εξακριβώσει» τις αντιλήψεις ασφάλειας στην ελληνοκυπριακή κοινότητα σε πέντε ειδικότερους τομείς ασφάλειας: τον στρατιωτικό, τον πολιτικό, τον οικονομικό, τον κοινωνικό και τον περιβαλλοντικό και μάλιστα σε δύο ειδικότερα επίπεδα: το θεσμικό (κρατικό ή κυβερνητικό) και το μη-θεσμικό επίπεδο (μη κυβερνητικό/κοινωνικό, δηλαδή σε επίπεδο πολιτικών κομμάτων, επιχειρήσεων και κοινωνίας των πολιτών).

Από τα ισχυρότερα και ουσιαστικότερα στοιχεία συνεισφοράς του βιβλίου του Ζήνωνα Τζιάρρα-, ο κ.Τσάκωνας εκτιμά ότι είναι η τοποθέτηση της συζήτησης που αφορά στην αντιμετώπιση της Τουρκίας σχετικά με την ανάπτυξη στρατηγικών εξισορρόπησης στο ακριβές επιστημονικό πλαίσιο. Έτσι η αναφορά του συγγραφέα σε «παθητική» εξωτερική πολιτική (που περιλαμβάνει στρατηγικές είτε «μη-εξισορρόπησης» είτε «υπό-εξισορρόπησης») και σε «ενεργητική» εξωτερική πολιτική (που συνδέεται με την αρμόζουσα εξισορρόπηση, η οποία περιλαμβάνει και την ήπια εξισορρόπηση) δεν διεξάγεται στην Ελλάδα –τουλάχιστον στη δημόσια συζήτηση--με την ανάλογη επιστημονική ακρίβεια αλλά με όρους παρωχημένους. Δηλαδή ως το δίπολο: «αποτροπή ή κατευνασμός» ή ακόμα χειρότερα «υποταγή ή «πόλεμος». Είναι όμως προφανές –όπως η ανάλυση του βιβλίου καθιστά σαφές–ότι σε μια ασύμμετρη σχέση ισχύος οι επιλογές ενός κράτους δεν περιορίζονται μεταξύ δύο αμοιβαία κακών επιλογών αλλά αφορούν σε πληθώρα επιλογών εντός του πλαισίου ανάπτυξης στρατηγικών εξισορρόπησης. Το βιβλίο μας λέει ακόμα, ότι η ανάπτυξη της κατάλληλης στρατηγικής εξισορρόπησης είναι μια επίπονη διαδικασία η οποία προϋποθέτει σοβαρότητα και κυρίως γνώση των στόχων που η χώρα θέλει να επιτύχει καθώς και των μέσων και των πραγματικών δυνατοτήτων που διαθέτει.

Ολοκληρώνοντας της ομιλία του ο κ.Τσάκωνας υπογράμμισε, ότι το βιβλίο μας προσφέρει μια συγκρατημένα αισιόδοξη ανάλυση του σύνθετου περιβάλλοντος της Ανατολικής Μεσογείου και των στρατηγικών των κρατών της περιοχής, με έμφαση στις στρατηγικές της ελληνοκυπριακής κοινότητας. Ο συγγραφέας φροντίζει έτσι να μας προσφέρει επαρκείς εξηγήσεις τόσο για τους λόγους που είναι επιφυλακτικός, μέσω του πραγματισμού μιας μεθοδολογικά συγκροτημένης ανάλυσης, όσο και για τους λόγους που μπορούμε να αισιοδοξούμε, μέσω του εντοπισμού και της υπόδειξης του τρόπου που μπορούν οι αποφάσεις εξωτερικής πολιτικής τόσο της Κύπρου όσο και των υπολοίπων κρατών της περιοχής να μην οδηγούν σε «αναδιάταξη της σύγκρουσης». Με τον τρόπο αυτό καταφέρνει να ανατρέψει και το κυρίαρχο αφήγημα που θέλει την Ανατολική Μεσόγειο καταδικασμένη στην αστάθεια και τη σύγκρουση.

Ο κ. Σέρμπος, Αναπληρωτής Καθηγητής, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης διατύπωσε την άποψη ότι το βιβλίο έχει προστιθέμενη αξία στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία και ενεργεί ως «κυματοθραύστης» απέναντι στην ισοπέδωση. Ο κ. Σέρμπος δεν αμέλησε να επισημάνει το υψηλό ακαδημαϊκό ήθος του συγγραφέα, όπως αυτό διαφαίνεται από το παρόν έργο του, του οποίου η αξία για τον ελληνικό δημόσιο λόγο είναι κατά τον ίδιο αδιαμφισβήτητη. Διέπεται από ψυχραιμία και ρεαλιστική ανάγνωση της πραγματικότητας και είναι ένα στέρεο πόνημα. Εισάγοντας την έννοια του πρωτο-περιφερισμού στην συζήτηση για την Ανατολική Μεσόγειο, ο συγγραφέας κατά τον κ.Σέρμπο, εμφανίζει, μια συγκρατημένη απαισιοδοξία παρόλο που ο πραγματιστικός χαρακτήρας του συγγράμματος δείχνει αισιοδοξία. Είναι εμφανές, ανέφερε ο κ.Σέρμπος, ότι το διεθνές σύστημα βρίσκεται σε μετάβαση και βαδίζει από την συνεργασία στον ανταγωνισμό. Αυτή η μεταβατική περίοδο χαρακτηρίζεται από την υποχώρηση των ΗΠΑ και έτσι δίνεται η δυνατότητα και περισσότερος χώρος σε μεσαίες δυνάμεις, όπως η Τουρκία, να επιδιώξει να αναβαθμίσει τον διεθνή ρόλο της. Η Τουρκία είναι εμφανές, ότι πλέον προτίθεται να παίξει πιο ενεργά τα χαρτιά της, ερχόμενη σε ρήξη με το κεμαλικό της παρελθόν. Το Δόγμα Νταβούτογλου παραπέμπει σε μία ενεργή, διεκδικητική, μη φοβική πολιτική με προβολή διαφόρων ειδών ισχύος (η Τουρκία πρώτα χρησιμοποίησε την ήπια και έπειτα την σκληρή ισχύ). Η Τουρκία είναι σήμερα μια χώρα που φαίνεται να έχει σε μεγάλο βαθμό αυτοπεποίθηση τη στιγμή που

η Ευρωπαϊκή Ένωση αδυνατεί να δεσμευτεί για την πολιτική που θα εφαρμόσει για την Τουρκία. Όσον αφορά το Δόγμα της Γαλάζιας Πατρίδας ο κρίσιμος ρόλος αφορά την ανάδειξη της σε ναυτική δύναμη. Αυτό είναι το νέο στάδιο της τουρκικής στρατηγικής. Αναφορικά με το τουρκολιβυκό μνημόνιο η Τουρκία ενεργεί στην Αφρική από τα μέσα της δεκαετίας '00, ενώ η Ελλάδα από την υπογραφή του τουρκολιβυκού μνημονίου και ύστερα. Η ελληνική εξωτερική πολιτική με άλλα λόγια ετεροπροσδιορίζεται, είναι «αντιδραστική» (reactive) και όχι «προδραστική» (proactive). Αξίζει, ωστόσο, να σημειωθεί πως η Ελλάδα πέρασε μια επώδυνη δεκαετία που την οδήγησε σε μεγαλύτερη εσωστρέφεια. Παρόλα αυτά η παρατήρηση των κινήσεων της Τουρκίας πρέπει να βελτιωθεί. Όσον αφορά τις αντιλήψεις ασφάλειας στην Κύπρο παρατηρείται μια αναντιστοιχία (mismatch) ανάμεσα στις ευκαιρίες/ περιορισμούς και τις αντιλήψεις των ηγετών.

Σωτήρης Σέρμπος

Τα κράτη, υπογράμμισε ο κ.Σέρμπος δεν είναι απλώς άμυαλα. Δεν είναι παθητικά θύματα των περιστάσεων. Πλέον ο στόχος της Ελλάδας είναι η ήπια εξισορρόπηση της Τουρκίας και όχι η επίλυση του Κυπριακού. Το ερώτημα που έθεσε ο κ. Σέρμπος είναι η αναζήτηση από την Ελλάδα της δικής της ταυτότητας εξωτερικής πολιτικής, που να έχει προδραστική και όχι αντιδραστική ταυτότητα. Η χώρα διαθέτει μια σημαντική θέση, ιστορία και πολιτισμό. Τι, ωστόσο, φταίει; Σε αυτό το πλαίσιο, κρίσιμος εμφανίζεται για το κ. Σέρμπο, η ανάδειξη της Τουρκίας σε ναυτική δύναμη, όπως αυτός σκιαγραφείται μέσα από την «Γαλάζια Πατρίδα», για την οποία προχωρά ο συγγραφέας σε βαθύτερη επισκόπηση. Στην πορεία της σκέψης του δε για το τουρκολιβυκό μνημόνιο, ο κ. Σέρμπος επισημαίνει πως η αναφορά του εντός του βιβλίου φανερώνει την πραγματική οπτική της Ελλάδας απέναντι στην Τουρκία, εξετάζοντας τα αίτια που οδήγησαν στον ελακόλουθο αντίστοιχο διπλωματικό πυρετό, καθώς και την παρουσία της Τουρκίας σε επίπεδο medical diplomacy, ιδίως κατά την περίοδο της πανδημίας. Τέλος, ο κ.Σέρμπος τόνισε την ανάγκη κατανόησης σε βάθος της Τουρκίας, η οποία εμφανίζει τάσεις αναθεώρησης του status quo. Σε περίπτωση μη επανεκλογής του Ερντογάν, ωστόσο, εκτίμησε ότι στη μεταβατική τουλάχιστον περίοδο, η επόμενη

κυβέρνηση δε θα είναι πολύ διαφορετική, καθώς η αλλαγή στρατηγικής κουλτούρας δεν επιτυγχάνεται εύκολα και υπάρχουν ζητήματα ιδίως στο εσωτερικό της Τουρκίας τα οποία χρήζουν επίλυσης.

Ο **Δρ Ζήνωνας Τζιάρρας**, Ερευνητής, PRIO Cyprus Centre (PCC) και συγγραφέας αρχικά κλήθηκε να απαντήσει σε δύο θεμελιώδη ερωτήματα, που εκφράστηκαν από τους προηγούμενους ομιλητές. Το πρώτο αφορούσε το δίλημμα που προέκυψε για την αισιόδοξη ή την απαισιόδοξη στάση του απέναντι στις εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο και το δεύτερο σχετιζόταν με τους αρνητικούς παράγοντες που επηρεάζουν την ελληνική και την κυπριακή εξωτερική πολιτική.

Ζήνωνας Τζιάρρας

Στο πρώτο ερώτημα, ο συγγραφέας δηλώνει συγκρατημένα απαισιόδοξος, δεδομένου ότι πολλές κυβερνήσεις επιλέγουν την οδό του ανταγωνισμού και όχι της συνεργασίας, άποψη η οποία εντάσσεται στην ρεαλιστική προσέγγιση μολονότι εμφανίζεται ένας ρομαντισμός στο τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου του. Τόνισε, ότι τα κράτη, οι κυβερνήσεις, όντως δεν είναι άμυαλες ή παθητικές οντότητες, θύματα των περιστάσεων, αλλά συνήθως επιλέγουν την οδό του ανταγωνισμού αντί την οδό της συνεργασίας. Αποσαφήνισε πως για την ελληνική εξωτερική πολιτική, το πρόβλημα ξεκινά από την πολιτική παράδοση, η οποία χαρακτηρίζεται από την επαναλαμβανόμενη τάση νεποτισμού και διαφθοράς, τόσο στην ελληνική όσο και την κυπριακή δημόσια σφαίρα, δημιουργώντας προβλήματα που αντιστοιχούν σε τριτοκοσμικές καταστάσεις, όπου το εθνικό συμφέρον ταυτίζεται με εκείνο του στενά ιδιωτικού. Το συμφέρον πολιτικών ελίτ ή μεμονωμένων ατόμων ανάγεται σε δημόσιο συμφέρον ή ακόμη χειρότερα σε εθνικό συμφέρον με αποτέλεσμα να παρακάμπτεται το πραγματικό συμφέρον του συνόλου της κοινωνίας. Πρόσθεσε ακόμα, πως ο ετεροπροσδιορισμός της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής την οδηγεί σε μία τουρκοκεντρική οπτική, η οποία είναι αναγκαία ως αντίδραση στις τουρκικές δράσεις. Η Τουρκία είναι η μεγαλύτερη απειλή για την Ελλάδα με παραδοσιακούς όρους

ασφάλειας. Ωστόσο, η ελληνική εξωτερική πολιτική χαράσσεται, διαμορφώνεται και δρα με μορφή αντίδρασης στην Τουρκία. Επικεντρώνεται σε αυτά που δεν θέλει η Ελλάδα, που προσπαθεί να αποφύγει, να αποτρέψει, να αντικρούσει. Για παράδειγμα η Ελλάδα απέκτησε ρόλο στην Λιβύη, επειδή η Τουρκία δραστηριοποιήθηκε εκεί. Μετά το ξέσπασμα του εμφυλίου στη Λιβύη, η Τουρκία έχει αναπτύξει επενδυτικά συμβόλαια, έχει δημιουργήσει βάσεις, έχει αναπτύξει στρατό και έχει υπογράψει ένα μνημόνιο στρατιωτικής συνεργασίας. Η Ελλάδα αποποιήθηκε τον ρόλο της ενώ γνώριζε τις κινήσεις της Τουρκίας από το 2018. Μόνο μετά την υπογραφή του τουρκολυβικού μνημονίου και με μεγάλη χρονική καθυστέρηση η Αθήνα προσπάθησε να ανακτήσει το χαμένο έδαφος στην Λιβύη. Εν κατακλείδι, ο κ.Τζιάρρας υπογράμμισε ότι πρέπει να γίνουν αντιληπτές οι ευκαιρίες που υπάρχουν στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και ότι κάθε πρόοδος συνεργασίας που επιτυγχάνεται είναι ιδιαίτερα σημαντική ακόμα και σε επίπεδο χαμηλής πολιτικής.

Στη συζήτηση που επακολούθησε ο **κ.Τσαρδανίδης** παρατήρησε, ότι οι ΗΠΑ επιθυμούν ένα σύμπλεγμα συμμαχιών για τη σταθερότητα στην Ανατολική Μεσόγειο, με έμφαση στον Περσικό Κόλπο (σύνδεση Ανατολικής Μεσογείου-Περσικού Κόλπου). Σημείωσε δε πως η ελληνική εξωτερική πολιτική είχε και επιτυχίες, όπως λόγου χάρη, ότι η Ελλάδα κατάφερε να επιτύχει την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΕ το 2004. Ο **κ.Τζιάρρας** αποδέχθηκε, ότι η ελληνική εξωτερική πολιτική είχε και επιτυχίες. Ωστόσο η μεγάλη εικόνα δείχνει πως η Αθήνα στην ουσία δεν παίρνει πρωτοβουλίες αλλά αντιδρά στις ενέργειες της Τουρκίας. Δεν υπάρχει μια σαφής συντεταγμένη συστηματική προσπάθεια βάσει συγκεκριμένων, προκαθορισμένων στόχων με βάση τους οποίους ενεργεί η Ελλάδα. Αντίθετα, η Τουρκία έχει μια στρατηγική. Κατά τη γνώμη του **κ.Τσάκωνα**, στη μεγάλη εικόνα, η ελληνική εξωτερική πολιτική δεν έχει σημειώσει πολλές επιτυχίες. Πόσες επιτυχίες έχει καταγράψει, αναρωτήθηκε, η ελληνική εξωτερική πολιτική στην Μεταπολιτευτική περίοδο; Σε ποιο βαθμό οι ελληνικές κυβερνήσεις έχουν καταφέρει να αποκτήσουν μια αντίληψη στρατηγικής με σοβαρότητα και αίσθηση ευθύνης, γνώση των στόχων, των μέσων και των δυνατοτήτων; Κατά την άποψη του **κ.Σέρμπου**, η ανάσχεση της Τουρκίας έχει σημασία σε βάθος χρόνου. Παρατηρείται μια αλλαγή της στρατηγικής των ΗΠΑ ήδη από την περίοδο Obama με στόχο τη δημιουργία συμμαχιών για μια ισορροπία δυνάμεων στα μεγάλα θέματα, την επίλυση των κρίσεων και την σταθεροποίηση της κατάστασης. Ορισμένα κενά στην περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφάλειας φαίνεται να καλύπτονται από την Τουρκία. Είναι σημαντικό για την Ελλάδα να παρατηρεί, να παρακολουθεί τις εξελίξεις και να δείχνει πως είναι αξιόπιστη. Ένας σταθερός δρών που μπορεί «να φέρει εις πέρας τη δουλειά». Κενό, όμως, δεν άφησαν μόνο οι ΗΠΑ αλλά και η ΕΕ. Γι' αυτό απαιτείται από την Ελλάδα μεγαλύτερος βαθμό αυτοπεποίθησης.

Το επόμενο θέμα που συζητήθηκε ήταν οι μελλοντικές εξελίξεις στην Τουρκία. Σύμφωνα με τον **κ. Τζιάρρα** έχει ήδη ξεκινήσει η συζήτηση για την μετά-ερντογανική Τουρκία. Παρατηρείται μια μεγάλη πτώση δημοτικότητας του ΑΚΡ και τα κόμματα της αντιπολίτευσης βρίσκουν κοινό έδαφος προκειμένου να κερδίσουν τις επερχόμενες Προεδρικές εκλογές το 2023. Το ιδανικό για τον τουρκικό λαό είναι η αντιμετώπιση της εσωτερικής οικονομικής κατάστασης που αιμορραγεί. Δεν μπορεί, όμως, μια κυβέρνηση να ανατρέψει ένα παράδειγμα στρατηγικής κουλτούρας, το οποίο αντανάκλα τα θέλω

ενός μεγάλου μέρους της τουρκικής κοινωνίας. Δεν μπορεί μια κυβέρνηση φιλική προς το Λαϊκό Ρεπουμπλικανικό κόμμα λόγου χάρη να το ανατρέψει αυτό. Το δόγμα της Γαλάζιας Πατρίδας δεν διέφερε πολύ από την κεμαλική πρόσληψη. Ωστόσο, αυτό ο χώρος που θεωρούνταν παλιά ως χώρος άμυνας και ανάσχεσης μιας ενδεχόμενης ένωσης Ελλάδας-Κύπρου είναι πλέον και χώρος επίθεσης για τα αναθεωρητικά σχέδια της Τουρκίας. Η Τουρκία έχει τις δικές της πολιτικές που αλλάζουν με μεγάλη καθυστέρηση. Η ιστορία και η γεωγραφία υποδεικνύουν μια συγκεκριμένη συμπεριφορά. Το ζητούμενο, ωστόσο, είναι η πολιτική της Ελλάδας. Πρέπει να έχουμε στρατηγική, στόχους και όραμα. Το ιδανικό είναι μια Τουρκία που συμμερίζεται τις ίδιες αξίες με την Ελλάδα και γενικότερα με τη Δύση, μια δυτικόστροφη Τουρκία που θα είναι ανοιχτή σε διαπραγματεύσεις. Ταυτόχρονα με μια προσπάθειας ανάσχεσης της τουρκικής επιθετικότητας θα πρέπει να συνεχιστεί ο διάλογος με την Τουρκία. Κατά τις εκτιμήσεις του κ. **Σέρμπου**, η Τουρκία δεν θα είναι εύκολο να επιστρέψει σε μια φιλοδυτική τροχιά, γεγονός που εγκυμονεί πολλές εξελίξεις και στα ευρωπαϊκά ενταξιακά πλάνα της Τουρκίας. Η Δύση κρατά αρκετή μόχλευση σε ζητήματα οικονομίας, γεγονός που σημαίνει πως θα διατηρηθεί μια ισορροπία, ωστόσο η επόμενη δεκαετία προβλέπεται κρίσιμη.